

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ХАРКІВСЬКОЇ
ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Лозівське училище культури і мистецтв»

АНСАМБЛЬ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I – II рівнів акредитації

Спеціальність «Народна художня творчість»
Спеціалізація «Народне інструментальне мистецтво
(духові інструменти)»

Київ, 2011

АНСАМБЛЬ

Програма

для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I –II рівнів акредитації

- Укладач:** – **Хандогін Ю.І.** – викладач-методист ОКЗ «Лозівське училище культури і мистецтв»
- Рецензенти:** – **Гладких А.В.** - заступник декана факультету ММ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інструментів духового та естрадного оркестрів Харківської державної академії культури
- **Цибін О.П.** – викладач вищої категорії ОКЗ «Харківське училище культури»
- Відповідальний за випуск:** – **Стронько Т.Ф.**
- Редактор:** – **Колесник Є.Д.**

© Хандогін Ю.І., 2011

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв

I. Пояснювальна записка

Однією з найважливіших форм музичного виконавства є клас ансамблю, який є необхідним шаблоном у формуванні професійних якостей спеціаліста – керівника самодіяльного духового оркестру.

Мета курсу: сформувати навички єдиних музично-виконавських прийомів у сумісному виконанні ансамблевих творів, закріпити знання зі спеціального музичного інструменту та музично-теоретичних предметів, сприяти розвитку гармонічного слуху та відчуття ритму.

Завдання курсу:

- оволодіння навичками ансамблевої гри та організації самодіяльних ансамблів;
- виховання єдиних технічних прийомів, музично-виконавських засобів та музичної інтонації;
- засвоєння ансамблевого репертуару;
- набуття навичок розуміння стилю та форми музичних творів;
- розвиток музичного смаку та закріплення навичок читання нот з листа;
- виховання свідомої творчої дисципліни та колективної відповідальності.

Ансамблі духових інструментів за своїм складом можуть бути різноманітними. Ансамблі однорідні складаються з інструментів однієї назви. Наприклад: квартет корнетів, кларнетів або тромбонів.

Неоднорідні ансамблі складаються із різних інструментів: 2 корнета, 2 тенора; 2 кларнета, флейта, гобой; 2 корнета, альт, тенор тощо.

У практиці найбільш поширені такі склади ансамблів:

- дуети дерев'яних духових інструментів;
- тріо мідних духових інструментів: корнет (труба), альт (валторна) і баритон (тромбон);

- квартети мідних духових інструментів (два корнета (дві труби), валторна, тромбон);
- квінтети (дві труби, валторна, тромбон і туба).

Внаслідок особливих умов, котрі диктуються набором студентів до учбових закладів, ансамблі формуються в простих варіантах – дуети та тріо.

У підборі ансамблів необхідно дотримуватись стабільності складів, уникати частої їх зміни. В учасників-початківців виховується єдність намірів та технічних прийомів, уважне ставлення до чистого інтонування, уміння слухати інші інструменти ансамблю. Кожен учасник ансамблю відрізняється своєю індивідуальністю, емоційністю та чіткістю інтонації. Педагог, розвиваючи ці якості, добивається їх гармонійного поєднання і створення єдиного творчого колективу. На відміну від оркестрового класу, склад якого залежить від чергового набору студентів, ансамбль необхідно підбирати з музикантів, які мають відносно однаковий рівень технічної підготовки.

У роботі над ансамблевою єдністю та чистотою інтонування необхідно розучувати музичні твори спочатку в повільному темпі, а потім вже у більш швидкому.

Основною формою занять є *практичне* групове заняття. Проведення уроку можна умовно розподілити на 5 частин:

- перевірка вивченого матеріалу;
- загальні та індивідуальні зауваження по зіграному матеріалу;
- коротка теоретична співбесіда;
- читання нот з листа;
- розучування творів відповідно до програми.

На уроці перевіряються знання студентами своїх партій, уточнюються штрихи, способи їх виконання та аплікатура, виховується вміння слухати як свою, так й інші партії ансамблю, урівнювати динаміку звучання різних

голосів. При проведенні занять бажано також використовувати аудіо-, відео- та фонозаписи.

Урок або його фрагмент можуть бути записані на плівку і прослухані в будь-який час. Використання технічних засобів на заняттях у класі ансамблю вимагає від педагога більш клопітливої підготовки до проведення уроку: він повинен заздалегідь підготувати всі записи, намітити послідовність їх прослуховування, визначити час для прослуховування та аналізу.

До можливих форм використання технічних засобів під час занять слід віднести записи виконання даного ансамблю і окремих голосів духових інструментів з подальшим прослуховуванням. Такий самоконтроль необхідний студентам тому, що в момент виконання музики рідко вдається контролювати своє виконання досить об'єктивно: творчий процес, створюваний студентами-виконавцями, не дає можливості повністю зосередити увагу на реальному звучанні музичного інструмента, тому що думка і уява випереджають виконання.

II. Рекомендації до самостійної роботи студентів

Існує дві форми позакласної роботи студентів щодо розбору та вивчення партій: *індивідуальна і групова*. Перша має на меті теоретичний і технічний розбір партій та вивчення твору напам'ять.

Друга форма є доповненням до класних групових занять. Її метою є втілення вказівок викладача і досягнення ще більшої злитності звучання ансамблю.

Керівником позакласних групових занять ансамблю є виконавець найбільш відповідальної, першої партії. Такі заняття виховують у студентів творчу активність та самостійність художнього мислення.

III. Орієнтовний тематичний план

Семестр	Кількість тижнів / тижневих годин	Загальна кількість годин	Індивідуальні	Самостійна робота	Форма контролю
УІ	21/1	29	21	8	Диф. залік
УІІ	16/2	40	32	8	Диф. залік
УІІІ	15/2	39	30	9	Диф. залік
ВСЬОГО		108	83	25	

Диференційний залік проводиться у формі концертного виступу у складі дуету, тріо, квартету.

IV. Зміст курсу

VI семестр

У цей період навчання викладач формує із студентів дуети, тріо, роз'яснює значення правильного розміщення виконавців на концертному майданчику; знайомить студентів з інструментами, які входять до складу ансамблю; прищеплює навички правильного настроювання в ансамблі.

Твори для ансамблю підбираються з нескладною метроритмікою, у легких тональностях для початкового етапу виконавства: сіб мажор – соль мінор; міб мажор – до мінор; до мажор – ля мінор.

У репертуар бажано вводити народні українські пісні, пісні російських та зарубіжних авторів в обробці викладача і самих студентів.

Орієнтовний репертуар

- Бах К.Ф.Е. Три п'єси для 2-х флейт
П'єси литовських композиторів. Партитура.
- Л.: Музика, 1982.
- Бах К.Ф.Е. Дві п'єси. Для двох кларнетів.
П'єси литовських композиторів. Партитура.
- Л.: Музика, 1982.
- Бартюк В. Дві п'єси. Для гобоя та кларнета.
П'єси литовських композиторів. Партитура.
- Л.: Музика, 1982.
- Касіан Г. Ноктюрн. Для труби, валторни та тромбона.
П'єси литовських композиторів. Партитура.
- Л.: Музика, 1982.

VII семестр

Ведеться постійний контроль за якістю звуку в ансамблі. Поступово ускладнюються виконавські вимоги, пов'язані з виразними засобами музики. Студенти, які мають напрацьовані навички і досвід спільного виконавства в ансамблі, продовжують заняття з метою встановлення більшої різноманітності у штрихах, аплікатурі та способах звукодобування. Продовжується активна робота по досягненню різноманітних навичок ансамблевої гри.

У цей час ставляться такі вимоги:

- чисто інтонувати по горизонталі та вертикалі;
- виконання інтервалів, різних мелодій;
- інтонування мелодичних та гармонічних обернень на інструменті та голосом;
- чітко витримувати тривалість ритмічних долей, узгоджуючи одночасність початку та закінчення звуку.

Репертуар цього семестру добирається з більш розвинутою мелодичною основою нотного тексту, більш складною ритмічною будовою. Темпові зміни, знаки альтерації, тональне коло розширюються. Кількість

учасників у ансамблях збільшується: від дуетів, подвійних дуетів до тріо та подвійних тріо і квартетів.

Орієнтовний репертуар

- Беляєв В. Старовинні танці: Сюїта для труби, валторни та тромбона. П'єси для духових ансамблів. - М.: Радянський композитор, 1982.
- Босяров Є. Інтермецо. Для 4-х тромбонів. П'єси для духових ансамблів. - М.: Радянський композитор, 1982.
- Бах І.С. Прелюдія. Для 2-х кларнетів та фагота. П'єси литовських композиторів. Партитура. - Л.: Музика, 1982.
- Кабалевський Д. Клоуни. Для труби, валторни та тромбона. П'єси литовських композиторів. Партитура. - Л.: Музика, 1982.
- Майборода П. Юнацька пісня. Для 2-х корнетів, тенора та баритона. Ансамблі мідних духових інструментів. Вип. 8. - К., 1967.
- Губайдуліна С. Соната. Для 2-х фаготів. П'єси для духових ансамблів. - М.: Радянський композитор, 1982.

VIII семестр

Удосконалюються навички, отримані в попередніх семестрах: продовжується робота над покращенням якості звуку, строем, ритмом, ансамблем.

Викладач активно працює із студентами над методикою та практикою читання нот з листа і ставить перед ними вимоги:

- узгоджено виконувати різноманітні динамічні градації, а також їх зміни;

- однаково виконувати види атаки звуку, виконавські штрихи, акценти.

Протягом восьмого семестру продовжується виховання професійних навичок студентів класу ансамблю на базі більш складного репертуару, ускладнених технічних вправ.

Орієнтовний репертуар

- Лядов О. Канон. Для 2-х кларнетів. П'єси литовських композиторів. Партитура. - М.: Музика, 1982.
- Поклонцев М. Інтермецо. Для труби, валторни та тромбона. П'єси литовських композиторів. Партитура. - М.: Музика, 1982.
- Верді Дж. Застільна пісня із опери «Травіата». Для 2-х валторн, тромбона та труби. Ансамблі мідних духових інструментів. Вип. 14. - К., 1974.
- Бах І.С. Три п'єси. Для флейти і фагота. П'єси литовських композиторів. Партитура. - М.: Музика, 1982.

V. Рекомендації до проведення заліку

Диференційний залік проводиться по закінченню шостого, сьомого і восьмого семестру.

Студенти повинні:

- вивчити напам'ять одну, дві партії і виконати в складі різних ансамблів;
- читати з листа нескладні музичні твори;
- відповісти на питання, пов'язані з вибором репертуару для однорідних і змішаних ансамблів;
- проаналізувати свої помилки та помилки своїх колег по ансамблю;

- вміти відповідати на питання по тексту твору (форма, тональність музичного твору, агогіка динамічних змін, характер виконання і т. ін.).

Приблизний варіант програми виступу у VI семестрі:

- Беляєв В. Старовинні танці: Сюїта для труби, валторни та тромбона. П'єси для духових ансамблів. - М.: Радянський композитор, 1982.
- Босяров Є. Інтермецо. Для 4-х тромбонів. П'єси для духових ансамблів. - М.: Радянський композитор, 1982.
- Бах І.С. Прелюдія. Для 2-х кларнетів та фагота. П'єси литовських композиторів. Партитура. - Л.: Музика, 1982.
- Кабалевський Д. Клоуни. Для труби, валторни та тромбона. П'єси литовських композиторів. Партитура. - Л.: Музика, 1982.
- Майборода П. Юнацька пісня. Для 2-х корнетів, тенора та баритона. Ансамблі мідних духових інструментів. Вип. 8. - К., 1967.
- Губайдуліна С. Соната. Для 2-х фаготів. П'єси для духових ансамблів. - М.: Радянський композитор, 1982.

Приблизний варіант програми виступу у VII семестрі:

- Беляєв В. Старовинні танці: Сюїта для труби, валторни та тромбона. П'єси для духових ансамблів. - М.: Радянський композитор, 1982.
- Босяров Є. Інтермецо. Для 4-х тромбонів. П'єси для духових ансамблів. - М.: Радянський композитор, 1982.

- Бах І.С. Прелюдія. Для 2-х кларнетів та фагота. П'єси литовських композиторів. Партитура. - Л.: Музика, 1982.
- Кабалевський Д. Клоуни. Для труби, валторни та тромбона. П'єси литовських композиторів. Партитура. - Л.: Музика, 1982.
- Майборода П. Юнацька пісня. Для 2-х корнетів, тенора та баритона. Ансамблі мідних духових інструментів. Вип. 8. - К., 1967.
- Губайдуліна С. Соната. Для 2-х фаготів. П'єси для духових ансамблів. - М.: Радянський композитор, 1982.

Приблизний варіант програми виступу у VIII семестрі:

- Троцюк Б. Наспів № 3. для 2-х кларнетів. Ансамблі дерев'яних духових інструментів. Вип. 4. / Упор. К.Мюльберг. - К., 1967.
- Данькевич К. Колискова. Для 2-х труб. Дуети для мідних духових інструментів. Вип. 6. - К., 1967.
- Гедіке А. У лісі вночі. Для корнета та тенора. Дуети для мідних духових інструментів. Вип. 6. - К., 1967.
- Чайковський П. Ні, тільки той, хто знав. Романс. Для корнета та баритона. Дуети для мідних духових інструментів. Вип. 6. - К., 1967.
- Стеденко О. П'єса. Тв. 98 № 4. для труби та валторни. Дуети для мідних духових інструментів. Вип. 11. - К., 1967.

VI. Критерії оцінювання навчальних досягнень

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
		<i>Студент:</i>
<u>Високий</u>	«5»	вільно володіє диханням, виконавським апаратом, методикою самостійного опрацювання окремих партій творів, досконало володіє виконавськими прийомами як в ансамблі, так і при сольному виконанні; здатен до вирішення складних художніх та музично-виконавських завдань; розвинуте почуття ритму, навички читання з листа
<u>Достатній</u>	«4»	має достатньо розвинуте почуття ритму та сформовані навички єдиних технічних прийомів, засвоїв певну кількість програмних творів, однак не в повному обсязі розкриває їх зміст, виконання подекуди непевне, з незначними технічними огріхами
<u>Задовільний</u>	«3»	володіє матеріалом на початковому рівні, загалом обізнаний з основами репетиційної роботи в ансамблі, але недостатньо осмислено; навички самостійної роботи над ансамблевими партіями в цілому сформовані, але недостатньо розвинуті
<u>Незадовільний</u>	«2»	володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного виконання окремих фрагментів, що становить незначну частину навчального матеріалу; несформовані навички самостійної роботи над ансамблевими партіями

VII. Список використаної літератури

Загальна методика навчання гри на духових інструментах:

1. Арчажникова Л. Г. Профессия - учитель музыки. - М.: Просвещение, 1984.
2. Вопросы методики начального музыкального образования. Сб. статей / Ред.-сост. В.И.Руденко. - М.: Музыка, 1981.
3. Готсдинер А. Дидактические основы музыкального развития учащихся. // Вопросы муз. педагогики. Вып. 2. / Ред.-сост. В. И. Руденко. - М.: Музыка, 1980. - С. 10-28.
4. Гинзбург Л. С. О работе над музыкальным произведением. - М.: Музыка, 1953.
5. Диков Б. А. Методика обучения игре на духовых инструментах. - М.: Музыка, 1956.
6. Диков Б. А. О дыхании при игре на духовых инструментах. - М.: Музыка, 1955.
7. Дяченко Н. Г. Теоретические основы воспитания и обучения в муз. учебных заведениях. - К.: Муз. Украина, 1987.
8. Зотов Ю. Б. Организация современного урока. - М.: Просвещение, 1984.
9. Коган Г. М. У врат мастерства. - М.: Музыка, 1969.
10. Методика обучения игре на духовых инструментах. Очерки / Ред. Ю. Юсов/ Вып./ II-IV. - М.: Музыка, 1966-1976.
11. Ражников В. Г. Резервы муз. педагогики. - М.: Знание, 1980.
12. Фейгин М. З. Индивидуальность ученика и искусство педагога. - М.: Музыка, 1973.

Спеціальні методики навчання гри на духових інструментах:

1. Кобець І. Основи навчання гри на трубі. - К.: Музична Україна, 1985.

2. Манжора Б. Методика навчання гри на тромбоні. - К.: Музична Україна, 1976.
3. Мюльберг К. Теоретичні основи навчання гри на кларнеті. - К.: Музична Україна, 1975.
4. Якустіді І. Методика навчання гри на валторні. - К.: Музична Україна, 1977.
5. Болотин С. Методика преподавания игры на трубе в музыкальной школе. - М.: Музыка, 1980.
6. Диков Б. Методика обучения игры на кларнете. - М.: Музыка, 1983.
7. Крупей М. В. Подготовка саксофонистов в самодеятельных эстрадных ансамблях и духовых оркестрах. - Кировоград: ОДПТ, 1989.
8. Луб Я Н. Основные принципы подготовки трубачей в эстрадных ансамблях и оркестрах. - Одесса: ОДПТ, 1979.
9. Сумеркин В. Методика обучения игре на тромбоне. - М.: Музыка, 1987.
10. Усов Ю. Техника современного трубача. - М., 1986.

Школи гри на духових інструментах:

1. Балачаян С. Школа игры на трубе. - М.: Музыка, 1988.
2. Митронов А. Школа игры на трубе. - М.: Музыка, 1965.
3. Блажевич В. М. Школа игры на трубе. - М.: Музыка, 1965.
4. Григорьев Б. П. Школа игры на тромбоне.
5. Лебедев. Школа игры на трубе.
6. Розанов С. Школа игры на кларнете.
7. Платонов. Школа игры на флейте.
8. Солодурев. Школа игры на валторне.
9. Шапошникова. Школа игры на саксофоне.

Організаційна і навчально-виховна робота в художньому колективі:

1. Брилин Б. А. Вокально-инструментальные ансамбли школьников. - М.: Просвещение.
2. Волков В. К. Школа оркестрового исполнительства. - М.: ВДФ при МОЛГК, 1975.
3. Творун С. Розучування муз. твору / Соц. к-ра. № 5. - 1977. - с. 40-41.
4. Юцевич Е. Шкільний духовий оркестр. - К.: Радянська школа, 1971.
5. Ив.-Радкевич А. Пособие для начинающих дирижеров. - М.: Музыка, 1977.
6. Ив. -Радкевич А. Школа коллективной игры для духовых оркестров. - М.: Музыка, 1983.
7. Каргин А. С. Воспитательная работа в самодеятельном художественном коллективе. - М.: Просвещение, 1984.
8. Каргин А. С. Работа с самодеятельным оркестром народных инструментов. - М.: Музыка, 1982
9. Кузнецов В. Г. Работа с самодеятельными эстрадными оркестрами и ансамблями. - М.: Музыка, 1986.
10. Матвеев В. Русский военный оркестр. - М.: Музыка, 1965.
11. Михайлов Н. Культура звука - основа выразительности (настройка оркестра). - Клуб и худ. самодеятельность (КХС) № 10. - 1983. - С. 25-26.
12. Михайлов Н. Ансамбль - основа выразительности. - КХС. - № 13. - 1983. - С. 25-26.
13. Михайлов К. Подготовка к репетиции. - КХС - № 16. - 1983. - С. 24-25.
14. Михайлов Н. Работа над маршем. - КХС № 19. -1963.
15. Советы по разучиванию и исполнению музыкальных произведений. Сб. статей. «Лебединое озеро» / Под ред. Рюмшина М. Вып. I. - М.: ИВД, 1959. - С. 39-46.

Список рекомендованої нотної літератури:

1. Ансамблі дерев'яних духових інструментів. Вип. 2, 5, 6. / Упорядник К. Мюльберг. – К.: Муз. Україна, 1967.
2. Ансамблі мідних духових інструментів. Вип. 8, 10, 13,14. – К.: Муз. Україна, 1967.
3. Збірка ансамблів мідних духових інструментів. Вип. 7,12. – К.: Муз. Україна, 1967.
4. Збірник п'єс для ансамблів мідних духових інструментів. Вип. 2, 3, 4, 5. – К.: Мистецтво, 1964.
5. Легкі ансамблі мідних духових інструментів. – М.: Рад. композитор, 1986.
6. П'єси для ансамблю мідних духових інструментів. – М.: Музика, 1977.
7. П'єси для квінтету мідних духових інструментів. – Л.: Музика, 1976.

Для нотаток

Для нотаток